

INVENTERING AV TOFSVIPA VID SVERIGES FÅGELSTATIONER 1970

av

Håkan Johannesson och Sören Svensson

Inventeringen av häckande tofsvipor, som startade 1969 (JOHANNES-SON & SVENSSON) som ett gemensamt projekt för svenska fågelstationer, har nu pågått under två av de planerade tre försöksåren. Redan från början medverkade på vissa håll ornitologer som inte hade direkt anknytning till någon fågelstation. I denna uppsats ges en kort presentation av resultaten från 1970 tillsammans med en jämförelse med 1969.

I n v e n t e r i n g s a r b e t e t

Samtliga provytor utom en (Södermanland: Eskilstuna) från 1969 inventerades även 1970. Ytorna fördelade sig på sju områden: Blekinge (tre ytor), Hammarön (fyra ytor), Kvismaren, Ottenby, södra Småland, Södermanland (tre ytor) och Tåkern. Tillsammans omfattar de en areal om 4 825 hektar fördelad på åkermark (c. 2 600 ha), vall (c. 900 ha) och ängsmark (c. 1 300 ha).

Antalet inventeringar och inventeringarnas fördelning i tiden framgår av tabell 1. I allmänhet har inventeringarna gjorts under sista aprilveckan och maj. Liksom 1969 har Blekingeytorna inventerats mycket sent, något som kan ha en icke obetydlig inverkan på resultaten. Antalet inventeringar varierar ganska mycket i olika områden. Det är givet att flera inventeringar fördelade över en längre tidsrymd ger ett säkrare resultat än en enda. I det senare fallet är det mycket väsentligt att den förläggs till tidigare delen av ruvningstiden, dvs. innan några väsentliga förluster kan befaras ha inträffat.

J ä m f ö r e l s e m e l l a n 1 9 6 9 o c h 1 9 7 0

Inventeringsresultaten från 1969 och 1970 presenteras i tabell 2. Förändringarna i antalet vipor är överlag måttliga. Totalt noteras en ökning på 58 par eller 14 procent. De mellansvenska områdena visar knappast någon förändring alls. Den genomsnittliga förändringen för Hammarön, Kvismaren, Södermanland och Tåkern ligger på omkring 2 procent. Vid Ottenby är ändringen måttlig, en ökning på 22 procent. Större förändringar har dock inträffat i Skatelöv, där man noterat en fördubbling av beståndet samt i Blekinge, där beståndet halverats.

Så vitt man kan bedöma av det föreliggande materialet måste det vara fråga om lokala variationer. Det finns inget som antyder att det

Tabell 1. Uppgifter om total areal och dess fördelning på biotoperna, antalet inventeringar, inventeringsperiod och inventerare för samtliga provytor 1970.

Provyta	Totalt (ha)	Åker (%)	Vall (%)	Äng (%)	Antal inv.	Tidsperiod	Inventerare
Blekinge	68		100				
Styrsvik	10		100		7	22.5-11.6	G. Strömberg +
Lösen	24		100		2	26.5, 4.6	B.-Å. Fransson
Torhamn	34		100		2	4.6, 12.6	G.S. + B.-Å. F.
Hammarön	307	27	26	47			
Flygfältet	80			100	4	20.4- 1.6	B. Martinsson
Skoghall	25		100		4	29.4- 1.6	"
Nolgård	105	50	25	25	4	20.4- 1.6	"
Hovlanda	97	30	30	40	4	20.4- 1.6	B.M. + G. Ehrenroth
Kvismaren	610	91	9		2	10.5-13.5	B. Runesson
Ottenby	1140	23		77		6.5- 3.6	B.Hassel + K. Wahlström
Skatelöv	1600	70	20	10	3	10.5-11.6	S. Johnsson
Södermanland	800	47	38	15			
Åker Stybr.	200	30	60	10	9	28.4- 9.6	L. Sandgren
Sörfjärden	200	30	40	30	9	28.4- 7.6	L. Carlsson
Nyköping	400	50	40	10	20	25.4-23.6	H. Thomander + B. Bergman
Tåkern	300	75	20	5	1	7.5	G. Bergengren + B. Fahlander
S u m m a	4825	55	18	27			

skulle ha skett någon mera landsomfattande ändring av antalet häckande tofsvipor mellan 1969 och 1970.

Detta betyder bl. a. att den sena våren 1970 inte synes ha haft någon nämnvärd effekt på vipstammen. I detta avseende är det en markant skillnad mellan den kalla våren 1966 och våren 1970. I april 1966 drabbades viporna i södra och östra Götaland av en katastrof som slog ut mellan 50 och 90 procent av bestånden (SVENSSON 1966). Förklaringen till olikheterna ligger säkerligen i att köldperioden i april 1966 hade föregåtts av ovanligt varmt väder. Viporna hade då anlant i full skala till södra Sverige och där börjat häcka. Våren 1970 var också sen och kall men utgjorde en obruten fortsättning på vintern. Viporna anlände därför också sent och skred inte till tidig häckning. Fynd av ihjälfrusna vipor

Tabell 2. Inventeringsresultaten 1969 och 1970. Antalet par och tätheten i par per kvadratkilometer ges för vardera av de tre biotoperna åker, vall och äng var för sig samt för alla biotoperna sammanslagna. Förändringen mellan 1969 och 1970 redovisas såväl i antal som i procent.

Provyta	År	Å k e r		V a l l		Ä n g		Totalt		Ändring från 1969 - 1970	
		Ant par	Par km ²	Ant par	Par km ²	Ant par	Par km ²	Ant par	Par km ²	Ant par	%
Blekinge	69			28	41			28	41		
	70			13	19			13	19	-15	54
Styrsvik	69			5	50			5	50		
	70			4	40			4	40		
Lösen	69			9	38			9	38		
	70			4	17			4	17		
Torhamn	69			14	41			14	41		
	70			5	15			5	15		
Hammarön	69	19	25	25	29	18	12	62	20		
	70	20	24	22	28	19	13	61	20	-1	2
Flygfältet	69					16	20	16	20		
	70					12	15	12	15		
Skoghall	69			8	32			8	32		
	70			7	28			7	28		
Nolgård	69	10	21	8	28	1	4	20	19		
	70	15	28	10	38	4	15	29	28		
Hovlanda	69	9	31	8	28	1	3	18	19		
	70	5	17	5	17	3	8	13	13		
Kvismaren	69	26	4					26	4		
	70	25	4	1	2			26	4	0	0
Ottenby	69	5	2			185	21	190	17		
	70	4	2			225	26	229	20	+39	22
Skatelöv	69	11	1	10	3	6	4	27	2		
	70	20	2	20	6	12	8	52	3	+25	93
Södermanland	69	41	13	18	5	19	16	78	10		
	70	60	16	19	6	7	6	86	11	+8	10
Åker Stybn	69	18	30	3	3	6	30	27	13		
	70	11	9			7	35	18	9		
Sörfjärden	69	6	10	3	4	3	5	12	6		
	70	9	15	9	11			18	9		
Nyköping	69	17	9	12	30	10	25	39	10		
	70	40	20	10	6			50	12		
Tåkern	69	14	5	3	7			17	6		
	70	14	6	4	7	1	7	19	6	+2	12
S u m m a	69	116	4	84	9	228	18	428	9		
	70	143	5	79	9	264	20	486	10	+58	14

har dock gjorts i Närke (ROSENBERG muntl.).

I rapporterna från inventeringarna ges inga kommentarer till förändringarna utom från området Lösen i Blekinge, där man noterar över-
svänningar som en trolig orsak till minskningen.

B i o t o p s k i l l n a d e r

Uppdelningen av provytorna på olika biotoptyper förefaller inte ha lyckats särskilt bra. Det borde från början ha varit klarare och mera entydig beskrivning av de markslag på vilka provytorna skulle uppdelas. Särskilt torde skillnaderna mellan vall och äng i många fall vara mycket diffus. Det torde vara väsentligt att vid en eventuell fortsättning eller utvidgning av tofsvipeinventeringen efter den nu pågående treårsperioden noggrant beakta detta. Det bör dock betonas att då det gäller att följa beståndsfluktuationerna har oklarheterna i biotopklassifikationerna inte någon betydelse. Även om vissa arealer förts till fel kategori så har biotopernas inbördes relationer i arealomfånget ändrats helt obetydligt från 1969 till 1970.

På grund av den osäkerhet som vidlåder fördelningen av arealerna på olika biotoper och även på grund av de oklara tendenser som antyds i tabellen får en analys av eventuella biotopskillnader anstå tills vidare.

I n v e n t e r i n g s a r b e t e t 1 9 7 1

Det torde vara lämpligt att fortsätta arbetet 1971 på samma sätt som tidigare och i samma provytor. Även om undersökningen är behäftad med vissa fel i uppläggnings och inte kan ge exakta resultat så är den ändå utomordentligt värdefull. Utvärderingen av resultaten och erfarenheterna ger möjlighet till en betydligt mera tillfredsställande planering vid en eventuell fortsättning. Redan nu står det emellertid klart att vid en dylik fortsättning av inventeringen så är det två saker som måste få hög prioritet. Det är först och främst en utvidgning av antalet provytor så att mindre beståndsfluktuationer kan upptäckas. Dessutom måste en entydig klassificering av olika tofsvipebiotoper göras. Eventuellt får man också fundera över behovet att på något sätt standardisera inventeringsarbetet för att nå en högre grad av jämförbarhet både mellan olika ytor och olika år

R e f e r e n s e r

- JOHANNESSON, H. & SVENSSON, S., 1970. Inventering av tofsvipa vid Sveriges fågelstationer. I Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1969, sid. 13 - 17. Örebro.
- SVENSSON, S., 1966. Tofsvipan och aprilvädret 1966. Meddelanden från Skånes ornitologiska förening 5: 61 - 72.